

Marianne Lind, Inger Moen og Hanne Gram Simonsen. Verb- og setningstesten (VOST: Et nytt redskap i den logopediske verktøykassa (del 2).

Denne artikkelen er publisert i **Norsk tidsskrift for logopedi 2006, vol 52(4), side 5-10.**

Arkivert i DUO med tillatelse fra Norsk Logopedlag <http://www.norsk-logopedlag.no/>

Lenke til [Norsk Tidsskrift for Logopedi](#)

Verb- og setningstesten (VOST): et nytt redskap i den logopediske verktøykassa (del 2)*

Marianne Lind¹, Inger Moen² og Hanne Gram Simonsen²

¹ Bredtvet kompetansesenter, Oslo

² Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo

I forrige nummer av "Logopeden" gav vi en kort presentasjon av *Verb- og setningstesten* (VOST) (Bastiaanse et al 2006), som er et nytt, norsk kartleggingsmaterieill rettet mot språkvansker hos afasirammede. I denne artikkelen skal vi presentere testresultater fra to afasirammede og diskutere mulige konsekvenser for planlegging av undervisningen.

Innledning[†]

Som vi sa i presentasjonen av VOST i forrige nummer av "Logopeden", er det ikke meningen at logopeden skal bruke hele testbatteriet hver gang han eller hun skal kartlegge språkevnene hos en afasirammet. VOST består av elleve deltester som kan brukes for å kartlegge evnen til å forstå og produsere verb og setninger. Tanken er at logopeden skal kunne velge den eller de deltestene som passer best i forhold til de antakelsene han eller hun har om den enkelte afasirammedes vansker. De to afasirammede som vi beskriver i denne artikkelen, var imidlertid med på utprøvingen av VOST, og derfor ble de forsøkt testet med hele testbatteriet.

Før vi går løs på de to kasusbeskrivelsene, skal vi gi litt bakgrunnsinformasjon om testresultatene hos den normalspråklige kontrollgruppen. VOST er normert i forhold til 64 voksne med norsk som morsmål, uten afasi eller andre språkvansker. Deltakerne i denne normeringen kom fra ulike deler av landet. Normalgruppen skårer som forventet svært høyt, og det er nokså liten individuell variasjon. I tabell 1 finnes en oversikt over gjennomsnittsskåren på de forskjellige deltestene for den normalspråklige kontrollgruppen, og i tabell 2 finnes en oversikt over den laveste og den høyeste skåren på hver av deltestene for denne gruppen.

Deltest	Gjennomsnittsskåre
Forståelse av verb	99 %
Setningsbedømmelse	99 %
Forståelse av setninger	99 %
Handlingsbenevnelse	98 %
Utfylling med infinitte verbformer	98 %
Utfylling med finitte verbformer	99 %
Setningskonstruksjon	95 %
Setningsanagram uten bilder	100 %
Setningsanagram med bilder	99 %
Spørreordsanagram	99 %
Verbbøyning	99 %

* Denne artikkelen ble opprinnelig publisert i *Norsk tidsskrift for logopedi*, nr. 4, 2006 (s. 5-10)

[†] Materialet og analysene har vært presentert ved Norsk logopedlags landsmøte og etterutdanningskurs, Kristiansand, 22.-25. juni 2006. Vi takker for kommentarer fra kursdeltakerne. Vi vil også takke logoped Eli Qvenild ved Bredtvet kompetansesenter for diskusjon i forbindelse med klassifisering av de afasirammede informantene. Ikke minst vil vi takke de afasirammede og logopedene deres for at de lot oss få tilgang til materialet.

Tabell 1: Gjennomsnittsskåre (%) på deltestene i VOST (normalspråklig kontrollgruppe)

Deltest	Minimumsskåre	Maksimumsskåre
Forståelse av verb	38 (95 %)	40 (100 %)
Setningsbedømmelse	45 (90 %)	50 (100 %)
Forståelse av setninger	33 (82,5 %)	40 (100 %)
Handlingsbenevnelse	36 (90 %)	40 (100 %)
Utfylling med infinitte verbformer	8 (80 %)	10 (100 %)
Utfylling med finitte verbformer	9 (90 %)	10 (100 %)
Setningskonstruksjon	17 (85 %)	20 (100 %)
Setningsanagram uten bilder	20 (100 %)	20 (100 %)
Setningsanagram med bilder	19 (95 %)	20 (100 %)
Spørreordsanagram	18 (90 %)	20 (100 %)
Verbbøyning	55 (92 %)	60 (100 %)

Tabell 2: Minimums- og maksimumsskårer på deltestene i VOST (normalspråklig kontrollgruppe)

Kasus 1 (BA)

BA er en 70 år gammel mann fra østlandsområdet. På det tidspunktet han ble testet, hadde han hatt afasi i ca. fire måneder. En profil fra *Norsk grunntest for afasi* (NGA) (Reinvang & Engvik 1980), som ble tatt omtrent på det tidspunktet da BA deltok i utprøvingen av VOST, viser at han skårer mye bedre på auditiv forståelse enn på de andre delprøvene. Samlet tyder profilen på en Broca-type afasi, med ikke-flytende talepreg og vansker både med benevnelse og gjentakelse. Afasikoeffisienten ligger på ca. 170. Ifølge logopedens funksjon er taleforståelsen relativt godt i samtalesituasjoner. Spontantalen er preget av fraser, og han har merkbare ordletingsvansker. Av og til erstatter han, legger til eller utelater språklyder i ord.

Tabell 3 gir en oversikt over BAs resultater på deltestene i VOST.

Deltest	Skåre
Forståelse av verb	38/40 (95 %)
Setningsbedømmelse	43/50 (86 %)
Forståelse av setninger	27/40 (67,5 %)
Handlingsbenevnelse	15/40 (37,5 %)
Utfylling med infinitte verbformer	4/10 (40 %)
Utfylling med finitte verbformer	2/10 (20 %)
Setningskonstruksjon	13/20 (65 %)
Setningsanagram uten bilder	12/20 (60 %)
Setningsanagram med bilder	12/20 (60 %)
Spørreordsanagram	ikke fullført
Verbbøyning	19/60 (32 %)

Tabell 3: Testresultater for BA på deltestene i VOST

Som vi ser, skårer BA høyt både når det gjelder leksikalsk forståelse ("Forståelse av verb") og når det gjelder evnen til å bedømme om en setning er grammatisk eller ikke ("Setningsbedømmelse"). I forhold til disse to deltestene skårer han innenfor eller rett under

minimumsgrensen for den normale variasjonen. Den gode evnen hans til å vurdere om setninger er grammatisk akseptable eller ikke, er en ressurs man bør ta med seg i det videre arbeidet. Det er trolig enklere å arbeide med grammatiske emner dersom følelsen for hva som er en brukbar norsk setning, og hva som ikke er det, er nesten intakt.

Den auditive forståelsen hans ble karakterisert som ganske god i samtalsituasjoner, og resultater fra NGA viser også en relativt høy skåre for auditiv forståelse. Men ser vi på deltesten "Forståelse av setninger" i VOST, er det tydelig at han også har forståelsesvansker. I denne deltesten får den afasirammede se fire tegninger, og han får høre en setning. Oppgaven hans er å peke på det bildet som passer til setningen. Det er forskjellige setningstyper som testes: aktiv ("Jenta fotograferer gutten"), passiv ("Gutten blir fotografert av jenta"), subjektfskuseringer ("Det er jenta som fotograferer gutten") og objektfskuseringer ("Det er gutten som jenta fotograferer").

Noen av disse setningene antar vi er enkle, fordi setningsleddene følger den nøytrale ordstillingen i norsk. Det gjelder aktivsetninger og subjektfskuseringer. I slike setninger følger koplingen mellom setningsledd og det vi kaller semantiske roller, et nøytralt mønster. Det vil si at subjektet i setningen er sammenfallende med "den handlende" (kalt agens), og at objektet i setningen er sammenfallende med "den som blir utsatt for handlingen" (kalt patiens) (se testmanualen for mer informasjon om semantiske roller og kopling, se også Uri (2000)). Passivsetninger og objektfskuseringer antar vi er vanskeligere, fordi koplingen mellom setningsledd og semantiske roller ikke følger det nøytrale mønsteret.

For hver setning som blir testet, finnes det tre distraktorbilder: a) et bilde der rollefordelingen i situasjonen er omvendt av den i målsetningen, b) et bilde der rollefordelingen er den samme som i målsetningen, men der verbet er et annet, og c) et bilde der rollefordelingen er omvendt av den i målsetningen, og verbet er et annet. Ved å krysse av for hvilket av de fire bildene den afasirammede peker på, kan man få vite ikke bare hvor mange korrekte responser han har, men også hva slags type feil han gjør. Velger han for eksempel ofte et av bildene der verbet er et annet enn i målsetningen, kan det tyde på vansker med leksikalsk forståelse. Og velger han systematisk bildet der verbet er det samme som i målsetningen, men der rollene er byttet om, tyder det på vansker med å kople setningsledd og semantiske roller, altså en grammatisk snarere enn en leksikalsk vanske. Den typen vanske er godt beskrevet i afasilitteraturen, og det finnes beskrevet forslag til undervisningsopplegg i forhold til slike koplingsvansker (se testmanualen, jf. også Jensen (2001) og Jensen & Lønnberg (2003)).

BA har 27/40 korrekte responser på deltesten "Setningsforståelse", en skåre et godt stykke under normalgruppens minimum. De aller fleste feilene hans gjelder setninger som ikke følger et nøytralt koplingsmønster (passiv og objektfskusering), og i nesten alle tilfellene velger han distraktorbildet med reverserte roller. Det ser altså ikke ute til at han har vansker med leksikalsk forståelse, men at forståelsesvanskene hans er av en mer grammatisk art.

På de tre neste deltestene – "Handlingsbenevnelse" og "Utfylling med infinitte og finitte verbformer" – er skårene hans relativt lave (20-40 % korrekte responser). I alle disse deltestene får han se tegninger, og han skal finne frem til og produsere passende verb til tegningene. I de to sistnevnte deltestene er det også bestemte verbformer, former som er henholdsvis ubøyde (infinitiv) og tidsbøyde (presens eller preteritum), han skal produsere. Vanskene hans med ordmobilisering som kom til uttrykk i NGA, og som også er beskrevet av logopedens hans, slår nok ut her. Når han har vansker med å komme på riktig verb i disse deltestene, hender det at han svarer med et semantisk beslektet verb, slik som "svømme" for

”stupe”, ”fotografere” for ”filme”, ”dusje” for ”bade”. Verbene i disse tre deltestene er kontrollert i forhold til frekvens, transitivitet og lydlikhet med et substantiv. Disse variablene gjorde vi rede for i del 1 av artikkelen i forrige nummer av ”Logopeden”. Frekvens ser ut til å spille en særlig viktig rolle for BA. I deltesten ”Handlingsbenevnelse” har han for eksempel 60 % riktige for høyfrekvente verb, mens han har bare 15 % riktige blant de lavfrekvente verbene. Transitivitet slår derimot ikke ut på denne deltesten for BA.

De tre neste deltestene dreier seg om å produsere setninger, og her skårer BA noe bedre enn på de tre foregående testene. Han har fra 60 til 65 % korrekte responser når han skal produsere setninger. I testen ”Setningskonstruksjon” får den afasirammede se en tegning som han så skal beskrive ved hjelp av en setning. Hvis responsen er en grammatisk setning som passer med bildet, skåres det som rett, selv om setningen skiller seg fra målsetningen. Det er sjelden BA svarer med en hel utsagnssetning på denne testen. I stedet produserer han en relativfrase, for eksempel: ”En mann som går på gata” eller ”En hund som biter en katt”, og han har fått rett skåre på slike ytringer. I motsetningen til ved handlingsbenevnelsestesten ser det ut til at transitivitet spiller en rolle for evnen til å konstruere setninger. Det er lettere for BA å komme med en akseptabel ytring ved intransitive verb enn ved transitive verb.

I de to setningsanagramtestene er oppgaven slik at den afasirammede får tre ordkort som han skal plassere slik at de danner en utsagnssetning. I den ene av disse anagramtestene får han også se et bilde som setningen skal passe til. I begge disse testene finnes det setninger i aktiv og passiv, og i begge testene viser det seg at aktivsetninger er betydelig enklere for BA enn passivsetninger. Hvis logopedene noterer rekkefølgen kortene blir plassert i – og ikke bare registrerer om svaret er riktig eller ikke – kan han eller hun også få informasjon ved å analysere eventuelle feilmønstre. I BAs tilfelle er det slik at majoriteten av de feilene han gjorde i setningsanagramtestene, bestod i at han byttet om rollene i setningene, slik at de setningene han lagde for eksempel kunne se slik ut: ”Tyven blir stjålet av pengene” eller ”Jenta blir plukket av blomstene”. Går vi tilbake til deltesten ”Forståelse av setninger”, kjenner vi igjen dette mønsteret. BA har helt klart grammatiske vansker med kopling av setningsledd og semantiske roller.

Både fra erfaring og forskning vet vi at det er vanskelig for mange afasirammede å konstruere spørsmål med spørreord av typen ”hvor, når, hvem, hva” og så videre. Dette er en vanske som har direkte konsekvenser for dagliglivets kommunikasjon. I VOST finnes det derfor en egen deltest som kartlegger evnen til å produsere spørreordsspørsmål. Dette er en anagramtest med ordkort og tegninger som hver testsetning skal passe til. BA prøvde seg på denne testen, men etter sju oppgaver avbrøt logopedene testingen fordi BA gav uttrykk for at han syntes oppgavene var for vanskelige. Han hadde da ett riktig og seks gale svar.

Den siste deltesten i VOST er en kartlegging av den afasirammedes evne til å bøye verb. I denne testen får den afasirammede se en tegning av en handling, og han får oppgitt et verb både muntlig og skriftlig. Oppgaven hans er å finne frem til og produsere fortidsformen av det gitte verbet. Denne testen er altså mindre rettet mot ordmobilisering og mer spesifikt mot bøyingsmorfologi. På norsk skiller vi mellom sterke verb, slik som ”fly, bryte, gråte” som har såkalt uregelrett bøyning, og svake verb, med regelmessig bøyning. De svake verbene kan deles inn i to klasser: en stor klasse, som inneholder verb som ”kaste, hoppe, titte”, og en liten klasse, som inneholder verb som ”skinne, sy, bake”. Den store, svake klassen har endelsen -a eller -et i fortid, mens den lille, svake klassen har endelsene -te/-de/-dde. Som klasse eller typer er de svake verbene mer frekvente enn de sterke. Denne beskrivelsen av verbklassene gjelder først og fremst bokmål, og hvis den afasirammede har en dialekt som er svært

forskjellig fra bokmål i bøyningssystemet, må man vurdere hvordan man bør tolke resultatene av denne deltesten. Uansett kan den gi innsikt i sterke og svake sider hos den afasirammede hva gjelder evnen til verbbøyning. Se testmanualen og den første delen av artikkelen i forrige nummer av "Logopeden" for en nærmere beskrivelse av verbbøyningstesten.

BA har relativt store problemer med å bøye verb i en testsituasjon. Han har bare 19 riktige av 60 oppgaver (32 %). Størst vansker har han, som ventet, med de sterke verbene, som jo er de verbene som har de mest uvanlige bøyingsmønstrene. Han har bare 22 % riktige blant de sterke verbene. I de aller fleste tilfellene består feilene hans i at han svarer med presens av målverbet, og det er grunn til å tro at han da bare gjentar en form av verbet som han har fått oppgitt. Logopeden har sagt verbet både i infinitiv og presens. Dette feilmønsteret er nokså typisk for de afasirammede som er med på utprøvingen av VOST.

Sammenfatning: kasus BA

Som gjennomgangen av testresultatene viser, har BA moderate til alvorlige vansker på alle deltestene i VOST, med unntak av deltestene "Forståelse av verb" og "Setningsbedømmelse" der han skårer innenfor eller tett opp til normalnivået. Størst vansker har han med mobilisering av riktige eller spesifikke nok verb og med å hente frem tidsbøyde former av verbet. Produksjon av spørreordsspørsmål er et annet vanskelig område for ham. Selv om den leksikalske forståelsen av verb er god, har han vansker med forståelse av setninger, og da spesielt med setninger som ikke følger et nøytralt leddstillingsmønster. Disse vanskene kommer til uttrykk både i deltesten "Setningsforståelse" og i setningsanagramtestene. De feilene han gjør i disse testene, tyder på vansker med å kople semantiske roller og grammatisk funksjon (setningsledd) på en riktig måte. Resultatene på VOST er i samsvar med det generelle inntrykket fra NGA og logopedens vurdering av BAs språklige og kommunikative evner. Samtidig gir testresultatene fra VOST mer detaljert informasjon om hva som er vanskelig for BA, og hva han i større grad mestrer – i alle fall i en testsituasjon.

Det er mye å ta tak i når det gjelder verb og setninger hos BA, og det er også ressurser å bygge på, spesielt når det gjelder forståelsesevnene. Siden ordleting er et såpass stort problem, kan det være hensiktsmessig å begynne her, for eksempel med å trene på mobilisering av verb og konstruksjon av enkle setninger i aktiv, med og uten direkte objekt. Neste steg kan være å arbeide mer spesifikt med koplingen mellom semantiske roller og setningsledd. Den gode evnen til setningsbedømmelse er en ressurs i et slikt arbeid, men før man kan sette i gang med denne typen tiltak, bør nok evnen til å mobilisere verb være bedre.

Kasus 2 (LS)

LS er en 71 år gammel mann med vestnorsk dialektbakgrunn. På det tidspunktet han ble testet, hadde han hatt afasi i ett år og ti måneder. En NGA som ble tatt omtrent da LS deltok i utprøvingen av VOST, viser at han skårer langt lavere på auditiv forståelse enn på benevning. Talepreget er karakterisert som flytende, og samlet tyder profilen på en Wernicke-type afasi. Afasikoeffisienten ligger på ca. 115. Ifølge logopedens er situasjonsforståelsen god, og han tolker og bruker kroppsspråk godt. Han er kognitivt velfungerende og godt orientert. Han har benevningsvansker, men er også i stand til å finne erstatninger. Det er mange feilytelser, både fonologiske og semantiske, i språkproduksjonen hans. Av og til, men ikke alltid, oppdager han selv feilene, og av og til greier han også å korrigere dem.

Tabell 4 gir en oversikt over LSs resultater på deltestene i VOST.

Deltest	Skåre
---------	-------

Forståelse av verb	29/40 (72,5 %)
Setningsbedømmelse	ikke gjennomført
Forståelse av setninger	20/40 (50 %)
Handlingsbenevnelse	27/40 (67,5 %)
Utfylling med infinitte verbformer	5/10 (50 %)
Utfylling med finitte verbformer	6/10 (60 %)
Setningskonstruksjon	17/20 (85 %)
Setningsanagram uten bilder	18/20 (90 %)
Setningsanagram med bilder	17/20 (85 %)
Spørreordsanagram	10/20 (50 %)
Verbbøyning	32/60 (53 %)

Tabell 4: Testresultater for LS på deltestene i VOST

Som vi ser, har LS en del vansker med de tre deltestene på auditiv forståelse i VOST. Han har problemer både med leksikalsk forståelse og med setningsforståelse. På deltesten ”Setningsbedømmelse” greide han ikke øvingsoppgavene, og testen ble ikke gjennomført fordi han gav uttrykk for at han ikke hadde mulighet for å bedømme om setningene er akseptable på norsk eller ikke.

Han skårer noe bedre på leksikalsk forståelse enn på setningsforståelse (henholdsvis 72,5 og 50 % korrekte responser). De forskjellige variablene som verbene er kontrollert for, slår ut i større eller mindre grad i deltesten ”Forståelse av verb”. Han har størst vansker med lavfrekvente verb, med transitive verb og med lydlike verb. Hvis vi ser på feiltypene hans i denne deltesten, er ikke mønsteret så klart. I drøyt halvparten av tilfellene velger han en verbdistraktor, altså bildet av et annet verb enn målverbet, for eksempel et bilde av noen som svømmer dersom målverbet er ”stupe”. Og i snaut halvparten av tilfellene velger han en substantivdistraktor som er semantisk relatert til målverbet (f.eks. bilde av et stupebrett hvis målverbet er ”stupe”).

I deltesten ”Forståelse av setninger” ser vi ikke det klare responsmønsteret hos LS som vi så hos BA. LS har drøyt halvparten riktig ved nøytral leddstilling (aktiv og subjektsfokusering) og snaut halvparten riktig ved ikke-nøytral leddstilling (passiv og objektsfokusering). Heller ikke blant feilene hans er det mulig å se noe klart mønster. I 13 av 20 tilfeller velger han bildet med reverserte roller, men riktig verb, noe som kunne tyde på en koplingsvanske. Men den antakelsen styrkes ikke av responsmønsteret hans. Og i 6 av 20 tilfeller velger han bildet med reverserte roller og leksikalsk distraktor, altså et annet verb enn målverbet. Det kan tyde på at de leksikalske vanskene er vel så store som de rent grammatiske.

Når det gjelder de tre deltestene der enkeltordsmobilisering står sentralt (”Handlingsbenevnelse” og ”Utfylling med infinitte og finitte verbformer”), skårer han fra 50 til 67,5 % rett, altså ikke spesielt gode resultater. I deltesten ”Handlingsbenevnelse” ser vi igjen at lavfrekvente verb er vanskelige for ham. Men i motsetning til i deltesten ”Forståelse av verb” er transitive verb noe enklere for ham enn intransitive verb når han skal benevne handlinger. I forhold til lydlikhet med et substantiv er det ingen klare utslag. I de to testene der han skal mobilisere bestemte verbformer (henholdsvis infinitiv og presens/preteritum), består feilene hans i en del tilfeller av at svarer med et annet verb enn målverbet (”stjele” for ”plukke”), eller at han svarer med et substantiv i stedet for et verb (”kårde” for ”fekte”).

På de tre deltestene som dreier seg om å produsere utsagnssetninger, skårer LS høyt. På deltesten "Setningskonstruksjon" skårer han innenfor normalområdet, og på de to anagramtestene ligger han rett under minimumsgrensen for den normalspråklige kontrollgruppen. Totalt har han fem feil på disse to anagramtestene, og fire av disse fem feilene gjelder passivsetninger, altså setninger med et ikke-nøytralt leddstillingsmønster. Feilene hans består i at han bytter om rollene, slik at resultatene blir for eksempel: "Hunden slår gutten" eller "Bonden blir plukket av frukten".

Som nevnt, er det ofte vanskelig for afasirammede å produsere spørreordsspørsmål. BA var for eksempel ikke i stand til å gjennomføre deltesten "Spørreordsanagram". LS gjennomførte den, men han hadde helt klart vansker, med bare 50 % korrekte responser. Vi kan skille mellom spørsmål der spørreordet står for en nominalfrase ("hvem/hva"-spørsmål), og spørsmål der spørreordet står for en adverbialfrase ("hvor/når"-spørsmål). Dette skillet har vist seg å være relevant i forhold til hvordan man bør legge opp undervisningen (se testmanualen for mer informasjon om dette, jf. også Thompson et al 1993, 1996). Hos noen afasirammede er det tendenser til at den ene spørsmålstypen ("hvem/hva" eller "hvor/når") er vanskeligere enn den andre, men hos LS er det ikke noe veldig klart skille: 60 % av "hvem/hva"-spørsmålene greier han å produsere riktig, og 40 % av "hvor/når"-spørsmålene er riktige.

Når det gjelder evnen til å bøye verb i fortid, har LS også her tydelige vansker. Han har 32 av 60 riktige (53 %), men i motsetning til BA har han ikke størst vansker med de sterke verbene. Den dårligste verbklassen hans er den lille, svake klassen. Forskjellene er imidlertid ikke veldig store. Han har også et annet feilmønster enn BA. Feilene til LS består hovedsakelig i at han svarer med et annet verb enn målverbet eller at han overgeneraliserer, det vil si at han svarer med en feil form av målverbet, dannet etter mønster av en annen verbklasse, for eksempel "fyket" (for "føk/føyk") og "baket" (for "bakte"). Overgeneraliseringene i disse to eksemplene er basert på mønsteret til den store, svake klassen, som også er den verbklassen LS har minst problemer med i testen.

Når han svarer med et annet verb enn målverbet, er det et verb som enten er semantisk relatert til målverbet (som "så" for "tippet", "brettet" for "foldet", "sprang" for "løp") eller fonologisk relatert til målverbet (som "fløy" for "frøs", "kikket" for "kysset", "lå" for "lo", "så" for "sydde", "skjøt" for "skinte"). Det kan kanskje virke merkelig at vi ikke godtar former som "sprang" og "så", som i mange dialekter er vanligere enn "løp" og "tippet", men vi skal huske på at i denne testen får den afasirammede oppgitt målverbet både muntlig og skriftlig, og en del av testen er faktisk å undersøke om han greier å holde seg til dette målverbet. Det store flertallet i den normalspråklige kontrollgruppen greier det, og det er et interessant resultat når en afasirammet så hyppig velger et annet verb enn målverbet, slik vi ser hos LS. Det kan tyde på at vanskene hans er av leksikalsk og semantisk art snarere enn av grammatisk/morfologisk art.

Sammenfatning: kasus LS

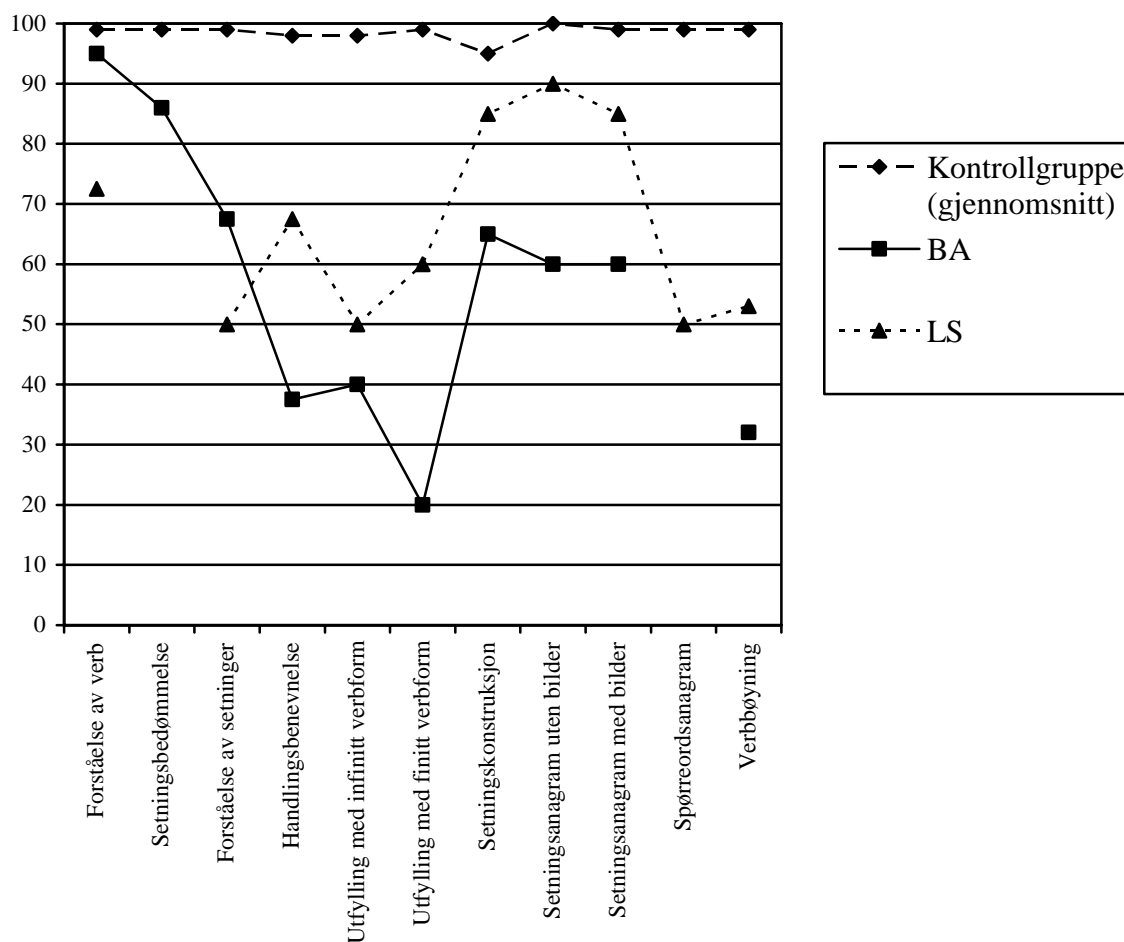
Gjennomgangen av testresultatene viser at LS har moderate til alvorlige vansker på mange av deltestene i VOST. De beste resultatene har han i de deltestene der han skal produsere utsagnssetninger, og vi ser at evnen til å produsere setninger er markant bedre enn evnen til å forstå setninger. Den leksikalske forståelsen er noe bedre enn evnen til setningsforståelse, men forståelsen av enkeltverb er allikevel ikke godt bevart hos ham. Og han har store vansker med grammatisk bedømmelse, altså med å gjenkjenne akseptable og ikke-akseptable norske setninger. De tre deltestene på forståelse viser altså til dels store vansker, noe som

representerer en utfordring for logopedens arbeid. Han har også noen vansker med å mobilisere riktige eller spesifikke nok verb og med å hente frem tidsbøyde former av verbet. Og produksjon av spørreordsspørsmål er, ikke uventet, vanskelig for ham. De feilene han gjør i flere av deltestene, tyder på at vanskene hans er knyttet til et leksikalsk og semantisk nivå, selv om grammatiske aspekter også er berørt. Igjen er testresultatene på VOST i samsvar med det generelle inntrykket fra NGA og med logopedens vurdering av de språklige og kommunikative evnene til LS. VOST-resultatene gir allikevel mer spesifikk informasjon om LSs vansker, en type kunnskap logopeden kan utnytte i planleggingen av undervisningen.

Det er flere områder man kan ta tak i når det gjelder verb og setninger hos LS. Forståelsesvanskene er nok den største utfordringen, mens ressursene ligger i en godt bevart evne til å produsere setninger og i ikke alt for store vansker med å mobilisere verb generelt, selv om de verbene han kommer med, kanskje ikke alltid er riktige i konteksten. Siden det ser ut til at vanskene ligger på et leksikalsk og semantisk nivå, kan det kanskje være hensiktsmessig å begynne arbeidet her, både i forhold til forståelse og i forhold til det å kunne mobilisere kontekstuelle passende ord.

Oppsummering

Vi har nå gitt innblikk i prestasjoner hos to forskjellige afasirammede i forhold til de ulike deltestene i VOST. Som kurvene i figur 1 viser, er det nokså store forskjeller mellom BA og LS i hvor de har sine sterke sider, og hva de har spesielle vansker med. Basert på resultater fra NGA og logopedenes beskrivelser, er BA og LS rammet av ulike typer afasi, og dette gjenspeiles også i testresultatene fra VOST. Det er imidlertid viktig å påpeke at BA og LS er individuelle kasus. Ingen av dem er nødvendigvis fullt ut representative for henholdsvis Broca-typen eller Wernicke-typen eller for afasirammede med henholdsvis ikke-flytende eller flytende talepreg (se Edwards (2005) for en diskusjon om klassifisering og likheter og forskjeller mellom ulike typer afasi).

Figur 1: BAs og LSs resultater på deltestene i VOST sammenlignet med gjennomsnittsskårene hos normalspråklige (prosent)

Det er også viktig å huske at en test som VOST undersøker evnen til språklig prosessering i en bestemt type sammenheng, og vi kan ikke uten videre dra slutninger om den afasirammedes evner i hverdagslivets kommunikasjonssituasjoner fra en slik type eksperimentell kontekst. Men en test som VOST gir oss innsikt i både vansker og potensial hos den afasirammede, og den kunnskapen er det viktig å ha med seg for logopeden når han eller hun skal utarbeide undervisningsopplegg, evaluere undervisningen og gi råd til både den afasirammede, de pårørende og andre fagfolk.

Litteratur

- Bastiaanse, R., M. Lind, I. Moen & H.G. Simonsen 2006: *Verb- og setningstesten (VOST)*. Oslo: Novus forlag.
- Edwards, S. 2005: *Fluent aphasia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jensen, L.R. 2001: Mapping-metoden – en undervisningsmetode til afasi-ramte med agrammatisk tale. *Dansk Audiologopædi*, 66-82.
- Jensen, L.R. & C. Lønnberg 2003: Mapping-metoden i anvendelse – nogle erfaringer og en beskrivelse af et undervisningsforløb. *Dansk Audiologopædi*, 18-34.
- Lind, M., I. Moen & H.G. Simonsen 2006: Verb- og setningstesten (VOST): et nytt redskap i den logopediske verktøykassa (del 1). *Norsk tidsskrift for logopedi*.
- Reinvang, I. & H. Engvik 1980: *Norsk grunntest for afasi*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Thompson, C.K., L.P. Shapiro & M. Roberts 1993: Treatment of sentence production deficits in aphasia: A linguistic-specific approach to wh-interrogative training and generalization. *Aphasiology*, 7, 111-133.
- Thompson, C.K., L.P. Shapiro, M.E. Tait, B.J. Jacobs & S.L. Schneider 1996: Training wh-question production in agrammatic aphasia: Analysis of argument and adjunct movement. *Brain and Language*, 52, 175-228.
- Uri, H. 2000: Syntaks. Lind, M., H. Uri, I. Moen & K.M. Bjerkan: *Ord som ikke vil. Innføring i språkpatologi*. Oslo: Novus.